

Do Nguyễn Thế Anh JJR 56 chuyển lại

Chuyện về cuốn sổ đỏ 400 năm tuổi giữa thủ đô

Ít ai biết được giữa lòng Thủ đô Hà Nội đang tồn tại 1 cuốn sổ đỏ bằng đá với niên đại gần 4 thế kỷ. Cuốn sổ đỏ đặc biệt này như "văn bằng chứng chỉ" bằng đá với cái tên "Đông Tác phường Trung Tự thôn địa giới kiệt" có một không hai của cả nước.

Nó không chỉ là minh chứng cho 1 vùng "địa linh nhân kiệt" mà còn là một báu vật quốc gia. Sau bao biến cố thăng trầm, cuốn sổ đỏ kỳ lạ này đang được lưu giữ tại ngôi đình Đông Tác, phường Phương Liên (Đống Đa, Hà Nội).

Thăng trầm báu vật quốc gia

Phường Phương Liên (Đống Đa, Hà Nội) trước đây thuộc phường Kim Hoa, sau phường Đông Tác, huyện Thọ Xương, phủ Hoài Đức nổi tiếng là vùng "địa linh nhân kiệt". Cho đến ngày nay ở đó vẫn còn gìn giữ nhiều di tích lịch sử văn hóa hàng nghìn năm.

Không những vậy đình Kim Liên được biết đến là Trấn phía Nam thành Thăng Long (trong tứ trấn Thăng Long). Và chính nơi đây vẫn còn đang lưu giữ cuốn sách cổ bằng đá. Cuốn sách mà người dân gọi là "cuốn sổ đỏ" này đã tồn tại cùng với thời gian gần 4 thế kỷ.

Cụ Tế Trưởng Ban bảo vệ di tích đình Trung Tự đưa chúng tôi tận mắt chiêm ngưỡng "cuốn sổ đỏ" kỳ lạ này. Thực chất "cuốn sổ đỏ" này là 2 tấm đá úp mặt vào nhau. Cả 2 đều hình vuông, vát cạnh giống như hình con dấu triện mỗi cạnh dài 76cm. Tấm dưới dày 50cm, tấm trên dày 18cm. Tấm dưới như thân hộp còn tấm trên như nắp hộp đặt lên. Do biến cố lịch sử và thời gian nên "cuốn sổ đỏ" này có nhiều vết nứt mẻ, nứt rạn ngang dọc.

Cuốn "sổ đỏ" được nhân dân thờ phụng trong khuôn viên đình.

Để tìm hiểu nội dung, lịch sử và những thăng trầm của "cuốn sổ đỏ" này chúng tôi được người dân chỉ tới cụ Nguyễn Trà – người có duyên và nặng lòng nhất với cuốn sổ đỏ bằng đá này. Đã ngoài 80 tuổi nhưng cụ vẫn còn khá minh mẫn. Chẳng thể giấu được niềm vui của cụ khi có người hỏi đến chuyện cuốn "sổ

đá". Cụ bảo: "Các anh hỏi về cuốn sổ đá vào đây là đúng địa chỉ rồi đó. Bây giờ có mấy ai muốn tìm hiểu những gì thuộc về lịch sử xa xưa đâu. Từ ngày về hưu tôi trực tiếp làm công việc bảo quản cũng như nghiên cứu cuốn sổ đỏ này chưa thấy ai hỏi tới nó cả".

Quả đúng như những gì chúng tôi kỳ vọng, cụ Trà thuộc từng chữ trong "cuốn sổ đỏ" như lòng bàn tay. Cụ chia sẻ: "Thực ra đây như một cuốn sách, chỉ 2 trang nhưng có biết bao câu chuyện về nó. Không những vậy, cuốn sách cổ này đã chứng tỏ một điều: đây là vùng đất sản sinh ra rất nhiều nhân tài, nhiều học sĩ cho nước nhà".

Cụ Trà cho biết, hai mặt đá hình dấu triện, mặt dưới có 700 chữ, mặt trên có 600 chữ úp vào nhau, được khắc tạc bằng chữ nho và được khắc rất tinh tế. Đây là văn bia, là chứng tích minh chứng cho mảnh đất này được vua phong cho tổ tiên người làng Trung Tự để ghi nhận công lao của các bậc tiên hiền. Mặt đá ghi lại toàn bộ quá trình từ khi đòi đất đến khi được quan trên phán quyết trả lại đất cho dân làng Trung Tự.

Nội dung mặt đá dưới gồm 2 phần chính. Phần thứ nhất đại ý là tờ trình của dân làng Trung Tự gửi quan trên: "... Đất thổ cư của bản thôn, phía Đông giáp Kim Hoa phường, Tây giáp Kiều Thượng, Kiều Hạ, Bắc giáp xã Đình Huân, Nam gần hào ngoài thành Đại La... Trước đây đất đai bị quân phòng chiếm, chỉ còn khu đình chùa và một vài nhà dân. Tuy người dân phải dời đi nơi khác, nhưng những việc hộ tịch, thi cử, tuyển mộ thì dân làng vẫn theo lệ cũ... Kính mong quan trên giúp cho dân chúng tôi trở về làng an cư phục nghiệp".

Phần thứ hai là tờ trình của quan Phụng Sai, đề ngày 10 tháng 6 năm Quý Sửu, đời vua Lê Gia Tông, niên hiệu Dương Đức 2 (năm 1673) tóm tắt như sau: "Các thửa đất tên là đất của tổ tiên dân làng Trung Tự được phong từ trước, gồm cả đầm, ao đã tra xét... bị quân phòng chiếm rồi sau quân doanh làm nhà ở... Kính xin chiếu chỉ quan trên chuẩn trả lại đất đai cho dân làng trở về an cư phục nghiệp, không được phiêu cư sang huyện Quảng Đức".

Cụ Trà đang kể lại lịch sử về cuốn sổ đỏ.

Nói đến đây cụ Nguyễn Trà cười thâm thúy: "Sở dĩ hai mặt đá có chữ được ốp vào nhau mục đích để tránh nắng mưa và tránh thời gian làm xói mòn. Hơn nữa cuốn sổ này hình dấu triện là hình ảnh tượng trưng cho pháp lý, cho sự công nhận của triều đình với nội dung được tạc bên trong".

Lưu truyền cuộc ẩu đả giữa hai làng

Cuối thế kỷ thứ 16 người dân làng Trung Tự phải rời nơi "chôn nhau cắt rốn", bỏ nhà cửa, lang bạt diu dặt nhau nương náu nhiều nơi vì Thái phó Việt Quận Công đã chiếm đất của nhân dân làm quân phòng, sau đó làm quân doanh. Người làng Trung Tự đã đi kiện đòi đất. Sau cả chục năm sống cảnh "ăn nhờ ở đậu", nỗi khổn cùng của người dân Trung Tự đã thấu đến tai nhà Vua. Và đến năm 1673, dân làng Trung Tự được quay trở lại và gây dựng lại cơ đồ.

Chưa dừng lại ở đó, 4 năm sau dân làng Trung Tự lại bị làng khác khiếu kiện và cho rằng họ đã bị lấn đất. May mắn lúc đó, các quan xã đã xác định việc tố cáo này là không đúng sự thực. Chính từ đây, "cuốn sổ đỏ" kia được hình thành. Vua cho dựng tấm bia đá như một giấy chứng nhận quyền sử dụng ruộng đất, vừa như một cột mốc giới phân định rõ ranh giới giữa hai làng để tránh sự tranh chấp có thể xảy ra sau này.

"Cuốn sổ đỏ" đặc biệt của làng Trung Tự ra đời cũng trong một hoàn cảnh đặc biệt. Đã có thời gian "sổ đỏ" này đã rơi vào quên lãng. Từ năm 1954 đến 1980 nó bị hắt hủi nằm như vật vô tri, tủi phận bên lề đường làng. Và cho đến năm 1982, cụ Bùi Huy Lân cùng với một số thanh niên đã bê hai tảng đá này vào trong sân đình và đặt ngay cạnh gốc thị trăm tuổi.

Cuốn gia phả họ Nguyễn làng Trung Tự ghi lại toàn bộ lịch sử cũng như những thăng trầm của cuốn sổ đỏ 400 năm

Cụ Trà kể lại: "đến mãi năm 2000, nhân dịp kỷ niệm 990 năm Thăng Long - Hà Nội, dòng họ Nguyễn chúng tôi đã góp công, của xây dựng cuốn thư và 2 nhà bia rồi "rước" cuốn "sổ đỏ" vào trong sân đình để gìn giữ cho muôn đời sau". Đã gần 400 năm trôi qua, những nét chữ vẫn còn nguyên vẹn và sắc nét.

Gần 4 thế kỷ trôi qua, sự nghiệt ngã của thời gian đủ để phá hủy bất cứ một thư tịch cổ nào, nhưng với văn bia đá này nó sẽ còn mãi, trường tồn. Nó là niềm tự hào của dân làng Trung Tự, là vật báu quốc gia.

Nói đến đây cụ Trà cười vui vẻ: "Thế mới biết việc tranh chấp đất đai không phải bây giờ mới có. Có lẽ đây là "cuốn sổ đỏ" đầu tiên của nước ta! Chúng tôi sẽ cố gắng bảo vệ và gìn giữ nó như một báu vật để con cháu đời sau biết được một dấu mốc lịch sử của địa phương".